

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss om Härifrån till evigheten- En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv SOU 2019:58

Regeringskansliet har begärt att Riksantikvarieämbetet yttrar sig över betänkandet Härifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58).

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag om att

- Riksarkivet får ansvar för nationellt arkivinformationssystem
- Riksarkivet får en utökad rådgivande funktion
- Arkiv som förvaras av enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner samt enskilda arkiv hos myndigheter är en del av kulturarvet

Utredningen lämnar få förslag på hur arkivverksamheten i Sverige kan effektiviseras och det hade varit önskvärt med en tydligare helhetssyn kring informationsförsörjning. Värdefull information återfinns idag inte endast hos offentlig sektor utan även inom civilsamhället och enskilda sektorn. Utgångspunkter bör vara den roll arkivens information kan ha samhällsutvecklingen.

Synpunkter

I betänkandet beskrivs viktiga samhällsförändringar och arkivsektorns utveckling med bedömningar och förslag om hur arkivområdet ska utvecklas. Den viktigaste samhällsförändringen som beskrivs är digitaliseringen och dess påverkan och hur den påverkar arkivsektorn och myndigheternas och andra aktörers informationshantering. Utredningen är omfattande och synpunkter begränsas till det som Riksantikvarieämbetet berörs mest av. Synpunkterna följer i huvudsak betänkandets kapitelindelning.

Kapitel 6 Myndigheternas arkivbildning och arkivförvaltning

Förslag: Upptagningar för automatiserad behandling som är tillgängliga för flera myndigheter, så att de utgör allmänna handlingar där, ska bilda arkiv endast hos den myndighet som ansvarar för informationssystemet.

Det är viktigt att skilja på arkivansvaret (ansvar för drift och förvaltning) och på rollen som arkivbildare för själva informationen. Arkiven bildas genom myndigheternas verksamhet och det är inte självklart att alla handlingar i ett gemensamt system bildar arkiv hos den myndighet som har arkivansvaret. Rent fysiskt kan handlingar förvaras i ett system men logiskt behöver de redovisas hos en annan arkivbildare. Riksantikvarieämbetet har t.ex. nyligen övergått till en digital arkeologisk process där länsstyrelserna, externa arkeologiska utförare och Riksantikvarieämbetet står för olika delar av hanteringen av dokumentation i den uppdragsarkeologiska processen. Processen har effektiviserat genom att eliminera onödiga steg där man ska flytta information från ett system till ett annat, och från analoga blanketter till digital hantering. Det blir allt vanligare att man effektiviserar processer som involverar både enskilda och offentliga aktörer på liknande sätt men arkivbildaransvaret bör kvarstå hos den verksamheten där informationen skapades. Att beskriva att informationen ligger i ett system hos någon annan sker genom arkivredovisningen. Riksantikvarieämbetet kan därför inte tillstyrka förslaget.

Kapitel 7 Bevarande och gallring

Förslag: Arkivmyndigheterna ska upprätthålla en aktiv och strategisk bevarandeplanering.

Riksarkivet får i uppdrag att inventera arkivbestånden som förvaras hos de statliga myndigheterna

Det bör genomföras nationella översyner av ansvaret för och bevarandet av fotografi respektive forskningsdata.

Riksantikvarieämbetet håller med om att det är viktigt att arbeta aktivt med en bevarandeplanering av den digitala informationen men att ansvaret främst ligger hos myndigheterna. Ansvaret är redan föreskrivet i *Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd*. Den stora frågan är om och hur den ständigt växande digital information ska arkiveras och Riksarkivets roll i en gemensam e-arkivtjänst. Frågan borde lösas i samråd med flera myndigheter för att hitta effektiva lösningar för statsförvaltningens informationsförsörjning och arkivering i en digital statsförvaltning.

Riksantikvarieämbetet ser svårigheter med förslaget att Riksarkivet ska få i uppdrag att genomföra en inventering av de statliga myndigheternas arkiv. Ansvaret att redovisa sina arkiv ligger på myndigheterna men det är ofta en eftersläpning i redovisningen av information (inte minst den digitala) och inventeringsarbetet skulle bli mycket omfattande både för Riksarkivet och för myndigheterna. Det är även oklart om syftet är att inventera för att bevara eller om även gallringsbar information ska inventeras.

I kapitlet behandlas även vissa handlingstyper som fotografi och forskningsdata. Det är oklart varför just dessa och inte andra handlingstyper lyfts fram. Beroende på myndighetens verksamhet kan andra handlingstyper vara mer intressanta. Oberoende av vilka handlingstyper det rör sig om är de i de flesta fall allmänna handlingar och



del av myndigheternas arkiv. Finns inga gallringsbeslut ska de bevaras precis som övriga handlingar och detta oberoende av vilken del av organisationen som hanterar informationen.

Kapitel 9 Normering, tillsyn och rådgivning

Förslag: Arkivmyndigheterna ska ge råd och vägledning om arkivbildning och arkivförvaltning

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget. Det finns ett stort behov av råd och vägledning, inte minst när det gäller digitalt bevarande där det finns många utmaningar. Därför är det bra om arkivmyndigheterna ges ett tydligt uppdrag.

Kapitel 11 Reglering av enskilda arkivsektorn

Förslag: Det ska av arkivlagen framgå att arkiv som förvaras av enskilda arkivbildare och enskilda arkivinstitutioner samt enskilda arkiv hos myndigheter är en del av kulturarvet

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget. Arkiven är en del i skapandet av det nationella kulturarvet och ska spegla samhället som helhet. Frågan om värdering och bevarande blir därmed aktuell även inom enskilda sektorn och det är därför bra att de enskilda arkiven inordnas i arkivlagen. Hos Riksantikvarieämbetet förvaras ca 200 enskilda arkiv som lämnats in från enskilda/föreningar och som kompletterar myndighetens ämbetsarkiv. Det finns också andra aktörer som hembygdsrörelsen som har arkiv som på ett värdefullt sätt kan bidra till att ge en bredare bild kring utvecklingen på kulturmiljöområdet. Värdefull information hanteras numera även utanför den offentliga sfären och det är viktigt att inte enbart titta på vem som är huvudman utan även på vilken betydelse informationen har i samhället.

Kapitel 14 Digital informationsförvaltning och massdigitalisering

Förslag: Riksarkivet får i uppdrag att ta fram underlag till regeringen för att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av massdigitalisering på arkivområdet.

Utredningen lyfter frågan kring fri tillgång och massdigitalisering av information men har fokus främst på Riksarkivets arbete. ABM-sektorn arbetar ständigt med frågan kring tillgängligt digitalt kulturarv och Riksantikvarieämbetet arbetar kontinuerligt för att öka användningen av sin information. Myndigheter som likt Riksantikvarieämbetet inte levererar sina arkiv till Riksarkivet har inte ekonomiska förutsättningar att tillgodose användarnas ökade behov av digital information genom större digitaliseringsinsatser. Samverkan mellan institutioner och myndigheter behöver ske för att på skapa nytta för användaren, som inte nödvändigtvis vet var

Yttrande
2020-06-08

Dnr
RAÄ-2020-650
Klassificering
1.1.4

informationen finns. Ett initialt arbete med att beskriva arkiven och vad de innehåller är helt avgörande för att informationen ska gå att hitta och använda.

Frågan kring massdigitalisering väcker nya frågor: avses digitisering (digital bildfångst) eller menar man faktiskt digitalisering där även tillgängliggörandet ingår, samt hur ska prioriteringar ske. I det senare fallet finns ett antal frågor att lösa som rör upphovsrätt och personuppgifter innan informationen kan bli tillgänglig för användaren. Riksantikvarieämbetet är positivt till enklare tillgång till digital information men det är inte självklart att storskalig massdigitalisering ska genomföras just nu. Teknikutvecklingen inom IT-området går fort, särskilt inom AI, vilket kan minska kostnaderna avsevärt. Därför bör resurser nu satsas på att utveckla kompetens och förmåga för att i framtiden med hög kvalitet informationsdigitalisera i stor skala. Det kan dock vara motiverat med viss typ av massdigitalisering utifrån att nyttan är lätt att identifiera eller utifrån bevarandeskäl för att information riskerar att gå förlorad.

Kapitel 15 Informationsspridning på arkivområdet

Förslag: Av Riksarkivets instruktion ska framgå att myndigheten ska tillhandahålla ett nationellt arkivinformationssystem och verka för en så bred anslutning som möjligt till systemet.

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget om att myndigheterna ska lämna uppgifter till ett nationellt arkivinformationssystem. Det är bra för användarna att samla information om arkiven på ett och samma ställe. Det finns oklart kring nivå av redovisningen ska ske och även brister i dagens system. Om systemet ska fungera fullt ut krävs enklare och smidigare överföringssätt än vad som är möjligt idag.

ÖVRIGT

Riksarkivet kommer behöva utökade resurser för att möta utredningens förslag.

Enligt EU:s dataskyddsförordning artikel 89.3 får det i nationell rätt föreskrivas undantag från rättigheter som avses i artiklarna 15, 16, 18-21 för behandling för arkivändamål av allmänt intresse. I arkivförordningen finns ett undantag för arkivmyndigheter vilket innebär att andra inte omfattas av undantaget. För att säkerställa att korrekt information bevaras anser Riksantikvarieämbetet att undantagen borde utsträckas även till de arkiv som finns hos myndigheterna.

Yttrande
2020-06-08

Dnr
RAÄ-2020-650
Klassificering
1.1.4

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Lars Amréus efter föredragning av enhetschefen Matilda Ekström. Även överantikvarien Knut Weibull, avdelningschefen Inger Mattsson och enhetschefen Carl-Magnus Fahlcrantz har varit med om den slutliga handläggningen.

Lars Amréus

Matilda Ekström